

СЕКЦІЯ 1. ПРИВАТНЕ ПРАВО В УКРАЇНІ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ

ПРАГНЕННЯ ДО НАЙБІЛЬШ ВАЖЛИВИХ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТИРІВ ЯК ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ ПОШИРЕННЯ КОРУПЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ

Г. В. Лаврик, д. ю. н., професор кафедри правознавства Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі» (далі – ПУЕТ)

В новітню історію людства, коли демократичні процеси стають невідворотними, неминуче постає питання чи здатні інноваційні інституції в Україні та решті світу реагувати на корупційні виклики і загрози, зокрема шляхом встановлення якомога надійніших перешкод у вигляді найбільш значущих суспільних цінностей, здорової та стійкої національної системи доброчесності. Чи вони і надалі демонструватимуть відстороненість від них, мовляв «живи і давай жити іншим» (нім. «Leben und leben lassen»). Залишаючи в полоні прагнень бути уважними до потреб та інтересів інших людей, шукати з ними компроміс, нас закликають скористатись своєрідною настановою, дороговказом/формулою належного співіснування з проявами корупції, який влаштував би усіх.

Нестримне прагнення до суспільного порядку, освяченого досягненням достатку і благополуччя, рівністю можливостей і благ, рівністю перед законом або у статусі й становищі, запереченням взагалі привілеїв, свободою і справедливістю [1, с. 32] та іншими цінностями, на яких сучасники зосереджуються, як на системі переконань, що панує у суспільстві [1, с. 35], мимоволі актуалізує наукові дослідження корупції як негативного явища, деструктивного чинника соціально-економічного зростання, який багато в чому визначає стан національної безпеки будь-якої держави.

Сприйняття низової (або буденної, побутової, пов'язаної з повсякденним життям громадян) корупції, коли вона асоціюється не тільки з такими поширеними (або базисними) формами, як хабарництво [2], шахрайство, вимагання, розтрата привласнення

публічних коштів тощо не завжди узгоджується з її доктринальним розумінням. У довідково-енциклопедичній літературі вказується на те, що корупція є неправомірною і неправовою поведінкою особи, яка має на меті отримання вигоди однією особою за рахунок іншої [3, с. 937]. Якщо вона існує за умов «суспільного порядку з обмеженим доступом», то не просто визнається за норму – вона лежить в основі системи, яка дозволяє владним групам мирно співіснувати за рахунок розподілу привілеїв та рент. Вважається, що «природні держави [тобто держави, в яких панує порядок обмеженого доступу] не є хворими. Вони керуються власною логікою і не є дисфункціональними утвореннями...» [4, с. 937]. В нагоді стає соціальний капітал, який накопичувався на рахунках суспільства і може використовуватися «не в менш корисних з соціальної точки зору цілях, ніж продукція фізичного капіталу» [5]. Незалежно від того настільки він виснажується, заміщується «негативним соціальним капіталом – участь у кримінальних співтовариствах, зловживання надзвичайним станом, корупція» [6] тощо, занепадає знову-таки з відомих причин [7], очевидним є глибинний зв'язок між «інститутами, відносинами і нормами, які формують кількісно та якісно соціальні взаємодії в суспільстві» [6]), – так сприймається соціальний капітал Світовим банком, між «нормами, неформальними нормами або цінностями, які роблять можливими колективні дії у групах людей, <...> суспільстві в цілому» [6], – з таких компонентів розбудовується його визначення сучасними дослідниками для потреб соціальної теорії. Останні при цьому мають змогу спиратися на бази даних «Огляду цінностей світу».

Між тим, природні держави можуть видаватися корумпованими відповідно до норм і цінностей країн, де переважає суспільний порядок з відкритим доступом» [4, с. 937]. З позицій норм і цінностей, як прояву культури, взаємин в суспільстві «відкритого» доступу все корупційне, помітне як псування та викривлення суспільних відносин та систем зв'язків і комунікацій у соціумі, ігнорування і нівелювання моралі, рішуче відмежовується від усього світлого і доброго у взаєминах між людьми та неминуче переборюється на рівні світогляду і ментальності.

В засадничому нарисі визначення культурних цінностей Європи, яке, за задумом його авторів, передусім, не вело б до великих утопічних ілюзій і водночас дозволило б чітко орієнту-

ватися у добу, коли на європейському рівні ухвалюються рішення величезної історичної ваги [8, с. 9], норми з їх обмежувальним характером уміщуються до понятійної площини цінностей. Йдеться про те, що норми виключають певні засоби дій як морально неприпустимі або незаконні: забороняється може також мета вчинку. Цінності характеризуються через конститутивність, привабливість і навіть емоційно сильно засвоєні уявлення про те, що є вартим бажань [8, с. 10–11].

Достатньо високий адаптивний потенціал системи цінностей, які були породжені європейським Ренесансом, Реформацією, добою модерну і постмодерну вселяє надію на відповідне ставлення до їхньої позірної протилежності – такого ганебного явища в суспільстві як корупційна практика (мережа). На тлі нищення її різноманітних форм більш, ніж нагальної видається проблема пошуку світоглядно ціннісних засад, які має бути покладено в основу антикорупційних ініціатив в будь-якій сфері суспільного життя.

Список використаних джерел

1. Гаврилишин Б. До ефективних суспільств: Дороговкази в майбутнє : доп. Римському Клубові. Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2013. 246 с.
2. Заросило В. О., Гладкий В. В. Хабарництво як базисна форма прояву корупції. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2018. № 16. С. 123–139.
3. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і гол. ред. В. Бусел. Київ, Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.
4. Дубровський В., Лаф Д. Україна має зосередитися на запобіганні корупції, а не покаранні – Великий антикорупційний аналіз. URL: <https://rpr.org.ua/news/ukrajina-maje-zoseredytysya-na-zapobihanni-koruptsiji-a-ne-pokaranni-velykuj-antukoruptsijnuj-analiz/> (дата звернення 03.05.2020).
5. Фукуяма Ф. Соціальний капітал. URL: <http://www.ji.lviv.ua/n53texts/fukuยามа.htm> (дата звернення 03.05.2020).
6. Кузьменко В. П. Соціальний капітал суспільства Френсіса Фукуями у створенні та розвитку НІС. URL: <http://iee.org.ua/ua/pub/p77> (дата звернення 03.05.2020).
7. Валле В. Корупція. Занепад соціального капіталу. Київ : Видавець Олег Філюк, 2018. – 235 с.
8. Культурні цінності Європи : збірник : пер. з нім. / за ред. : Ганса Йоаса, Клауса Вігандта. Київ : Дух і Літера, 2014. 551 с.